

Verdisetting av fiskerettigheter

Av
Torbjørn Trondsen
Professor, NFH

Min bakgrunn

- Fiskerikandidat og dr. scient i fiskerifag
- Professor i fiskerimarkedsføring
- Forsket på markedstilpassing og verdiskapning innen fiskeriene
- Tidligere konsulent i fiskeriforvaltningen innen konsesjons- og ressursforvaltning
- Ressursregnskap- og ressursbudsjettarbeid for Miljøverndepartementet

Problemstillinger

- Hva bestemmer prisen på fiskerettigheter
- Anslag på verdien av forskjellige typer fiskerettigheter
- Prising av fiskerettigheter vs verdiskapning av kvoter
- Prisutviklingen for fiskerettigheter fartøyer 10-13m
- Statistikkgrunnlag for løpende overvåkning og analyser

T. Trondsen 13.02.07

3

Norske fiskekvoter konsentreres på få hender

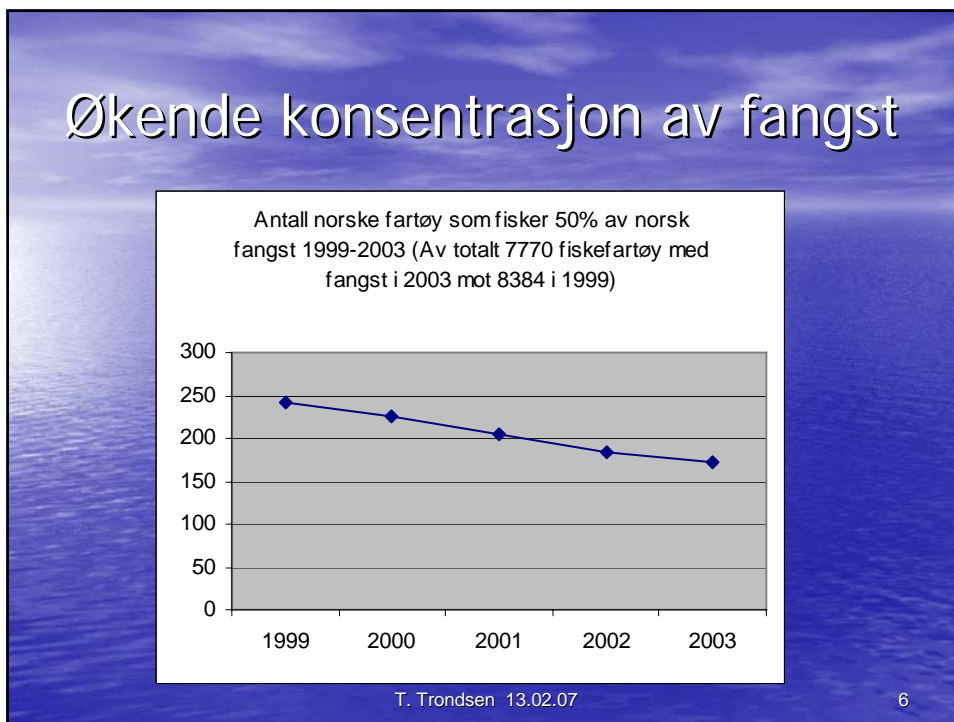
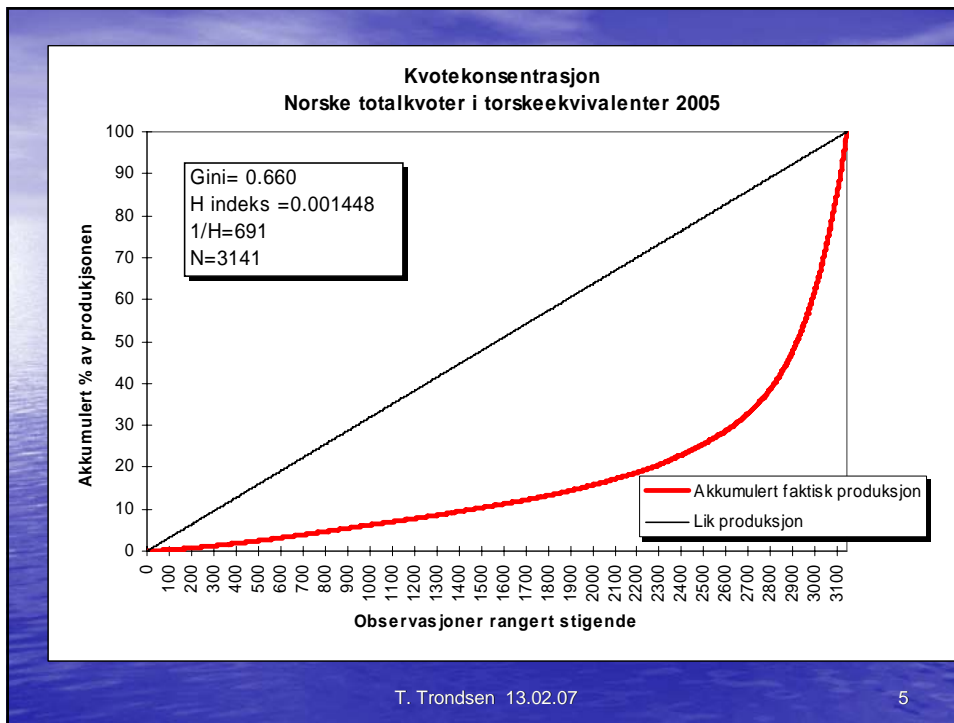
2005 kvoter:

- 20%: 20 familier
- 50%: 100 familier
- 63%: 200 familier

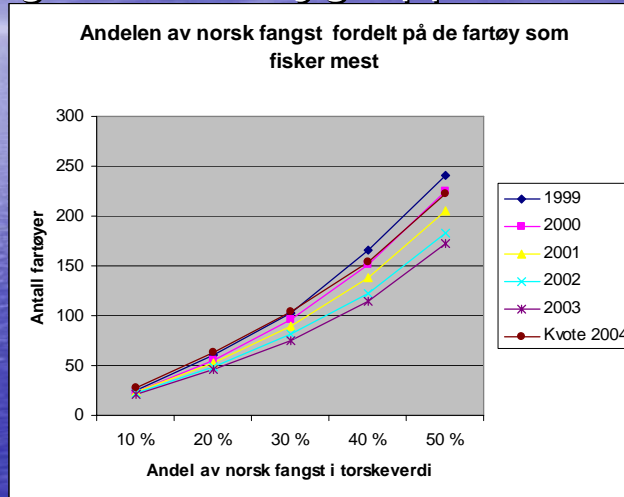
Rang.	Kontrollerende eier	Fylke	Kommune	Ant f a r t .	TEK TOT AL eier	% av TEK NO RGE	% TEK AG GRE T
1	Række	Oslo	Oslo	16	44 795	6,4	6,4
2	Nergård	Troms	Lervik	11	22 336	3,2	9,6
3	Fam STRAND	Møre og Romsdal	Ålesund	5	13 269	1,9	11,5
4	Fam Roald og Gjesund	Møre og Romsdal	Ålesund	4	11 038	1,6	13,0
5	Austevoll Havfiske ASA / Møgster	Hordaland	Austevoll	4	10 670	1,5	14,5
6	Shipman AS/ Østervoll	Hordaland	Austevoll	7	10 249	1,5	16,0
7	Fam GRØNNEVET	Møre og Romsdal	Ørsta	3	9 898	1,4	17,4
8	OLA HELGE HOLMØY	Nordland	Øksnes	3	9 860	1,4	18,8
9	KNUT VARTDAL	Møre og Romsdal	Ålesund	2	7 814	1,1	19,9
10	HAUGEN ARNLJOT	Nordland	Andøy	2	6 894	1,0	20,9

T. Trondsen 13.02.07

4

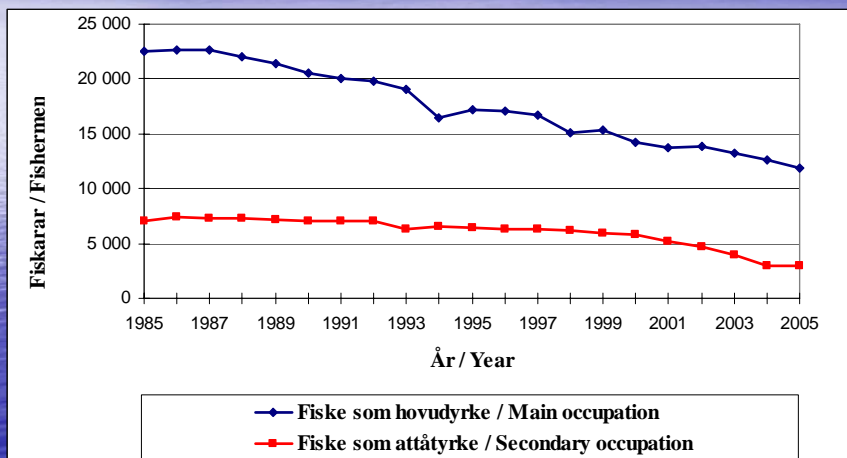
Økende konsentrasjon av fangst i stadig flere fartøygrupper

T. Trondsen 13.02.07

7

Antall fiskere sterkt tilbake

T. Trondsen 13.02.07

8

Hva bestemmer prisen på fiskerettighetene?

- Prisen bestemmes i et marked
- Markedet består av et begrenset antall aktører som diskonterer investeringer mot fremtidige inntjeningsmuligheter
- Myndighetene bestemmer størrelsen på markedet og inntjeningsmuligheter
- Rederne og deres banker bestemmer prisen

T. Trondsen 13.02.07

9

Fiskerettighetene

- Myndighetsgarantert dokument
  - Konesjon, adgangsrettighet
  - Dokumentet garanterer en viss prosentandel av en total kvote (TAC)
- Dokumentet er knyttet til bestemt båt
  - Rettigheten omsettes sammen med båten
  - Kvalifiseringskrav til kjøper
  - Kvalifiseringskravene kombinert med kapitalkrav reduserer antallet kvalifiserte kjøpere
  - Reduserer konkurransen i markedet, noe som er prisdempende

T. Trondsen 13.02.07

10

Hvorfor adgangregulering av fiske?

- Motivasjon
  - Sikre MSY
  - Lønnsomhet
    - Ressursrente: Merverdi ved bruk av arbeid og kapital til høsting av naturressursen sammenlignet med andre anvendelser i markedet.
    - Monopolistavkastning
- Monopolspillet: Hvem skal få denne superprofitten?
  - Adgangsbegrensning omfordeler ressursrenta fra de mange til de få
  - Når staten begrenser adgang til fiske, beskyttes de utvalgte for konkurranse
    - Som så kan innkassere merverdien

T. Trondsen 13.02.07

11

Myndighetenes adgangregulering av kvotemarkedet

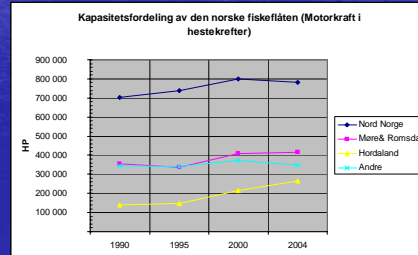
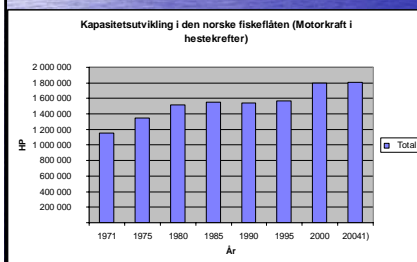
- Adgangsrettigheten tradisjonelt knyttet til aktive fiskere
  - Etter rettighet & behovsvurdering
- Totalkvoter, mangel på nyetableringsmuligheter og økende fangstkapasitet per fartøy har gjort adgangsrettigheter til et knapt gode med en økende markedspris
  - Omsettelige kvoter gjennom omsetning av adgangsrettigheten
- Finansiell evne blir viktigere enn fiskeevne & behov

T. Trondsen 13.02.07

12

Kapasitetsutvikling i fiskeflåten

- Nyetableringsstopp men ikke stopp på kapasitetsutvidelse på hvert enkelt fartøy

T. Trondsen 13.02.07

13

Myndighetenes oppdeling av kvotemarkedet

- Markeder etter driftsform og fartøystørrelse
- Tilbud og etterspørsel varierer og reguleres forskjellig i hvert enkelt delmarked
- Prisen på kvoterettighetene varierer

001	8 – 9,9 m	Fiske med konvensjonelle redskap
002	10 – 14,9 m	Fiske med konvensjonelle redskap
003	15 – 20,9 m	Fiske med konvensjonelle redskap
004	21 – 27,9 m	Fiske med konvensjonelle redskap
005	28 m og over	Fiske med konvensjonelle redskap
006	Faktor torsk / hyse =1 Faktor sei= 1,32	Torsketrålere. Fartøy med torsketrållatelse, ombordproduksjon og evt. reketrållatelse.
007	Faktor torsk / hyse =1 Faktor sei= 1,32	Torsketrålere. Fartøy med torsketrållatelse og evt. reketrållatelse.
008	Faktor torsk / hyse <1	Torsketrålere. Fartøy med torsketrållatelse.
009	8 – 10,9 m	Kystrekestråling
010	11 – 27,9 m	Kystrekestråling
011	28 m og over	Rekestråling. Fartøy med reketrållatelse.
012		Diverse tråling etter sei, vassild, flatfisk m.m.
013	8 – 12,9 m	Kystnotfiske
014	13 – 21,35 m	Kystnotfiske
015	21,36 – 27,49 m	Kystnotfiske inkl. ringnotfartøy uten konsesjon (SUK-gruppen)
016	27,5 m og over	Ringnotsursperer. Fartøy med ringnotillatelse og evt. industritrållatelse.
017	27,5 m og over	Ringnotsursperer. Fartøy med ringnot- og kolmuletrållatelse.
018	27,5 m og over	Industritrålere. Fartøy med industritrållatelse.

T. Trondsen

Myndighetenes driftsregulering som påvirker prising av kvotemarkedet

- Kvotefordeling på type fartøyer & dermed verdikjeder
  - Fersk-ombordfrysing/dyrefôr-menneskemat
- Kvotefaktorer
- Overregulering/sesongregulering
- Redskapsbegrensninger
- Geografiske fangstbegrensninger

T. Trondsen 13.02.07

15

Norske paradokser

- Myndighetene regulerer markedet for konsesjonsrettigheter
- Omtaler kvoter i tonn, ikke verdi
- Men, snakker ikke og synliggjør ikke kvoteverdier
- Ingen systematiske registreringer av kvote/konsesjonspriser

T. Trondsen 13.02.07

16

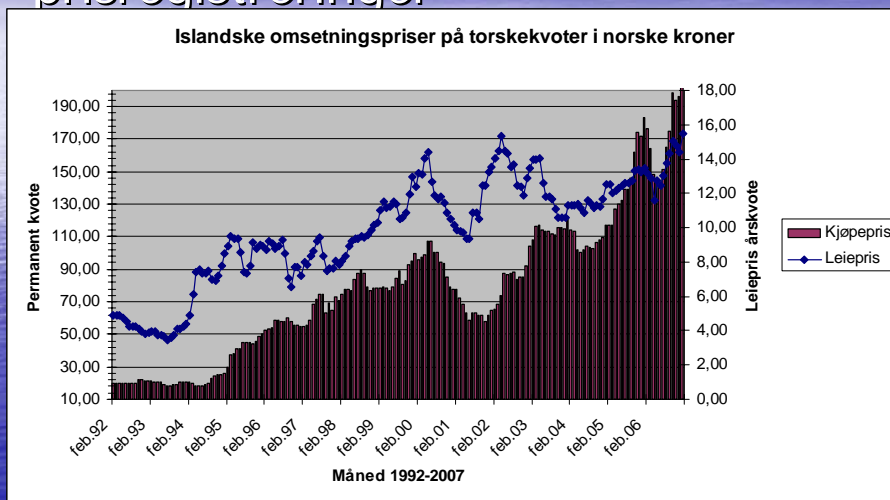
Strukturutvalget NOU 2006:16

- Konkluderer at bedriftsøkonomiske effekter av strukturering er uklare
  - Selgeren tar gevinsten
  - Moderat lønnsomhet med strukturkvote under sterk usikkerhet
- Uklare data for analyse
  - Verdianslag med basis i meglere som vil ha interesse i å presse opp prisen
- Lønnsomhetsanalysene inkluderer ikke kapitalkostnader og kvotekostnader
  - Kun analyse av ett år (2004)

T. Trondsen 13.02.07

17

På Island omsettes rettigheter i et velorganisert marked med løpende prisregistreringer

T. Trondsen 13.02.07

18

Kvotepriene på Island

- Kvoteverdiene er doblet på 2 år til 200 kr/kg torsk
  - Sammenslutningen av kvotesystemet av både små og store fartøy for 2 år
  - Øket tilbud og etterspørsel for både permanent og leiekvote
  - Noen kapitalsterke rederier kjøper store deler av de permanente kvoter
  - Permanent kvote er kjøpes på kredit. Realrenten er lav

T. Trondsen 13.02.07

19

Norske kvotepriener

- Forventes å gå mot Islands nivå dess mer friere markedstilpasning
- Konesjonspriser reflekterer rett til fiske av flere fiskearter
- Men ingen statistikk tilgjengelig
  - Prisanslagene kommer fra ryktebørsen
- Noen eksempler følger

T. Trondsen 13.02.07

20

nyheter Fiskeribladet

8 Torsdag 18. januar 2007

Fullverdig ringnot til Helgeland: **Dønna-struktur for 300 millioner**

Dønna Havfiske har kjøpt "Magnarson" fra Austevoll. Helgeland har dermed fått sitt første ringnotfartøy med fulle rettigheter og en basiskvote på 631 tonn - like under taket. Rederiet har betalt bortimot 300 millioner for rettighetene som nå er kjøpt.

Fiskeribladet Gunnar Grytdal
90 @ fiskeribladet.no 77 08 09 33

Dette bekrefter daglig leder Jonny Berfjord i Dønna Havfiske til Fiskeribladet. Han mener kjøpet av strukturkvoter har skjedd gradvis, har

T. Trondsen 13.02.07 21

Eksemplet Åkerøy ex. Halvarson kjøpt til Dønna fra Austervoll

N0075DA		LMMY	ÅKERØY 74.20m		
Type	Konsesjon	Kvote	Kvote tonn	TEK06 tonn	VERDI 06 1000 kr
Kolmuletrålkonsesjon	Faktor	1.0000	9000	720	10800
Ringnot > 90 fot	Basiskvote(tonn)		430		
Strukturkv. Ringnot>90 fot	Basiskvote(tonn)		111		
Strukturkv. Ringnot>90 fot	Basiskvote(tonn)		90		
SUM basiskvote	Basiskvote(tonn)		631		
	Makrell		350	189	2800
	NVG sild		6334	1330	20017
	Sum alle rettigheter			2239	33617
	Sum Ringnot >90 fot (u kolmule)			1519	22817
	TEK per basiskvote			2,41	
Påstått kvotepris	500 kr per kilo= verdi per kilo TEK (torskeverdi)				207,6

T. Trondsen 13.02.07

22

Norske verdier for på kvoter

	2002 mill kr	2006 mill kr
Kolmulekonsesjon	10-15	30+
Sild/makrellkonsesjon	60-100 (27/basistonn)	200-300 (50/basistonn)
Torsketråler uten leveransebindinger	60	
Torsketråler med leveransebindinger	35-40	
28 meters kystbåt med sildekvote	3,5-5	
Linebåt over 28 m	20	
10 meter sjark	200.000	450.000

T. Trondsen 13.02.07

23

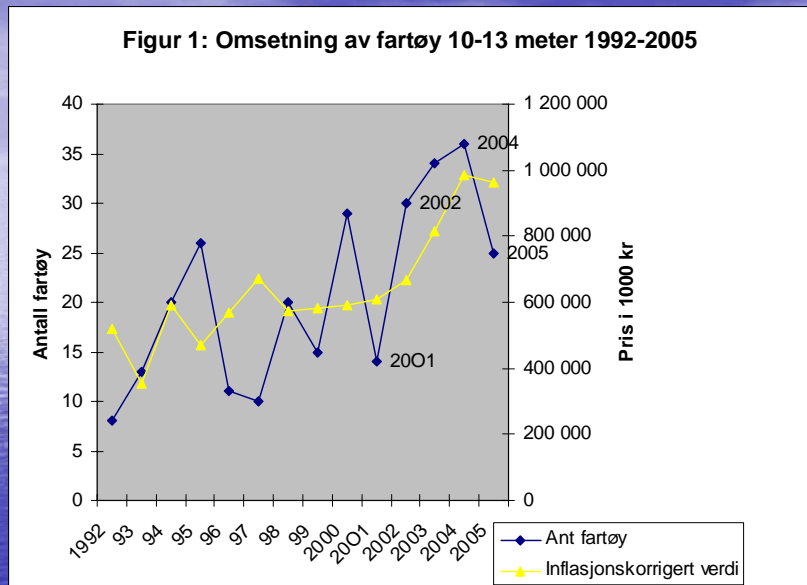
Forsøk på analyse av verdien av adgangsrettigheter (Gr2)

- Kombinere data fra Fiskeridirektoratet og Skipsregisteret
  - Fiskeridirektoratet har register over fartøy med og uten fiskerettighet er
  - Skipsregisteret registrerer alle skipstransaksjoner
- Skipsregisteret registrerer bare gjeldsobligasjoner
  - Ikke krav om registrering av reelt salgsbeløp (som i eiendomsregisteret)
- Rapport tilgjengelig her:
www.fishmarketing.com

T. Trondsen 13.02.07

24

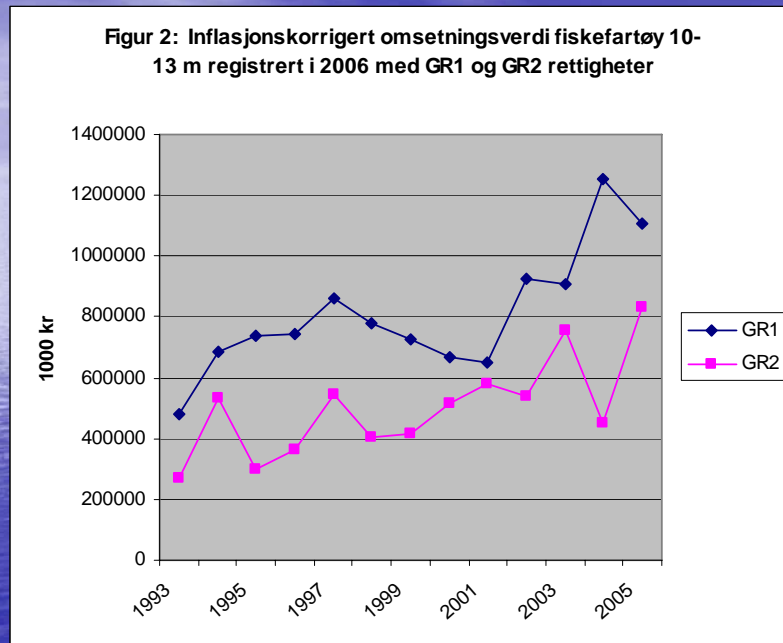
Figur 1: Omsetning av fartøy 10-13 meter 1992-2005

T. Trondsen 13.02.07

25

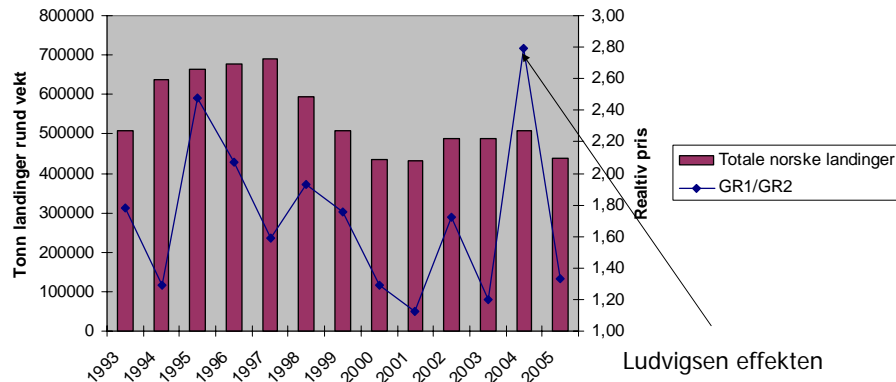
Figur 2: Inflasjonskorrigert omsetningsverdi fiskefartøy 10-13 m registrert i 2006 med GR1 og GR2 rettigheter

T. Trondsen 13.02.07

26

**Figur 4: Norske landinger av torsk, hyse og sei og relativ verdi GR1/GR2
fartøy 10-13 m 1993-2005
(Fangstdata: Statistisk Sentralbyrå/Fiskeridirektoratet)**

T. Trondsen 13.02.07

27

Analysens konklusjon

- Verdien av kvoterettigheten før 2002 fulgte i stor grad endringer i totalfangsten for torsk, hyse og sei.
- Etter 2003 er kvoteprisene steget sterkt som en følge av "Ludvigsen effekten".
- Fiskere som har investert i fartøyer med kvoterettigheter har hatt avkastning av sine investeringer som ligger betydelig over den generelle prisstigningen i samfunnet.
- Det har også vært betydelig spekulasjonsgevinster i dette markedet for de som kunne se frem i tid
  - fordi prisene har svingt betydelig etter 2003 da de nye kondemnerings- og driftsordningene ble innført.
- Det er en direkte sammenheng mellom prisen på kvoterettigheten og størrelsen på GR1 kvoten som i 2003-2005 er estimert til ca 3 kroner for fartøy på 10 meter og 7 kroner for fartøy på 11 meter.
  - Feilkilder i datamaterialet gjør at det er en større sannsynlighet for at estimatet er for lavt enn for høyt.

T. Trondsen 13.02.07

28

Analysens konklusjon

- Prisforskjellen for fiskerettighetene mellom fartøy på 10 og 11 meter kan være at kvotereservene for torsk, hyse og sei er forskjellig
  - Fangstutnyttelsen for hele året av de kvoter som ble tildelt ved begynnelsen av kvoteåret i gjennomsnitt var henholdsvis 68 % og 81 % i 2005 for disse to fartøystørrelsene.
- Kvoten blant 10 meters båtene er en mindre knapphetsfaktor enn for 11 meters båter og verdsettes derfor til en lavere pris i markedet.

T. Trondsen 13.02.07

29

Analysens konklusjon

- Kvoteverdiene er langt unna de prisene (40-60 kr/kg) som betales for torsketrålerrettigheter.
- Kvoteområdet har en betydelig vekstmulighet for finansielle markeds krefter om regelverket som fordeler kvoter liberaliseres, for eksempel om mindre fartøy får tillatelse til å selge sine kvoter til større fartøy.
  - Jfr utviklingen på Island da store og små fartøy ble integrert i det samme kvotemarkedet.

T. Trondsen 13.02.07

30

Hvor blir det av ressurs (grunn-) renta?

- De gjenværende rederier
  - Kjøper til stigende priser så lenge marginal utbytte av kjøpt kvote er
  - høyere enn gjennomsnitts kostnader og
  - høyere enn alternativ anvendelse av kapitalen.
- De som selger trekker renten ut av fisket
  - Reinvesteres i annen virksomhet
  - Samfunnsverdien ligger primært i verdiskapningen i ny virksomhet
- Samtidig skjer det en stor omfordeling fra fiskere til kapitaleiere

T. Trondsen 13.02.07

31

Behov for bedre statistikk

- Skipsregistret bør registrere faktisk pris på eiendomsoverdragelser på fiskefartøy, ikke bare heftelser
- Data på registeret bør registreres elektronisk med online tilgang over web
- Registeret bør kunne koples til Fiskeridirektoratets registre for fiskerettigheter og fangst
- Fiskeridirektoratet bør utarbeide statistikk hvor fiskerettigheter løpende verdisettes
  - = forskjell mellom fartøy som omsettes uten tilknyttede kvoterettigheter og fartøy som omsettes med fiskerettigheter

T. Trondsen 13.02.07

32

Bruk av registeret

- Synliggjøre økonomiske konsekvenser kvoteforvaltningen for
  - Skattebehandling
  - Kvotefordeling
  - Tildeling og forvaltning av fiskerettigheter
  - Bedriftenes og bankenes investeringsstrategier
- Forskning om sammenhenger mellom regulering og verdiskapning for samfunnet, næring og bedrifter

T. Trondsen 13.02.07

33

Politisk fiskeriøkonomi i Norge

- Fiskeressursene tilhører folket ved staten
- Myndighetene fordeler kvoter og konsesjonsrettigheter etter råd fra næringens organisasjoner
- Hovedrådgiver: Norges Fiskarlag = Fiskebåtredernes Forbund
  - fra fiskerorganisasjon til kvoteeierorganisasjoner
  - Fordeling av kvoter kompromiss mellom "kvoteeiere"
  - Opptre som om kvotene tilhører dem
- Markedsarena for kvotemakt
  - Påvirkning av politiske arena
    - Ugjennomtrengelig språk - kryptifisering
    - Vanskelig å forstå for utenforstående, et demokratisk problem?
  - Påvirkning virkelighetsbeskrivelser
    - Sanksjonering av forskere og beslutningstakere med avvikende perspektiver og analyser

T. Trondsen 13.02.07

34

Virkelighetsbeskrivelse

Tonn eller verdi?

- Tonn relevant for biologisk regulering
- Verdi relevant for økonomisk regulering
- Men: Verdi brukes ikke i reguleringssammenheng
  - Ved å fordele kvoter etter tonn maskeres de økonomiske konsekvenser og fordelingsvirkningene mellom fartøygrupper
- Bruk av verdi (torskeekvivalenter -TEK) som analytisk begrep i norsk kvoteforvaltning kraftig motarbeidet av fiskerorganisasjoner

T. Trondsen 13.02.07

35

Virkelighetsbeskrivelse

Lønnsomhet vs. verdiskapning

- "Lønnsomhet" et begrep med flere betydninger.
  - Kapitalavkastning. Kapital som knapp faktor
    - Kapitaleiernes lønnsomhetsmål
  - Avkastning på arbeid. Arbeidskraft som knapp faktor
    - Fiskernes lønnsomhetsmål
  - Avkastning av kvote. Fisk er knapp faktor
    - Ressurseierens (statens) lønnsomhetsmål
- Valg av mål kan gi ulikt resultat

T. Trondsen 13.02.07

36

Lønnsomhet vs. verdiskapning

- Kontroll med knappe fiskeressurser er Norges viktigste konkurransefortrinn i fiskerierne
- Hvordan oppnå en høyest mulig verdiskapning (og lønnsomhet) av fiskeressursene for samfunnet?
- **Verdiskapning** for tre interessegrupper
  - Overskudd (eiers bedriftsøkonomiske lønnsomhet på kapital)
  - Lønn/lott (fiskernes inntekt)
  - Netto finanskostnader (bankenes inntekt)
  - Tilsvarende netto nasjonalinntekt (NNP) i nasjonalregnskapet (brutto nasjonalinntekt minus kapitalslit).
- Samfunnets utfordring: Hvordan øke NNP av fiskeressursene?

T. Trondsen 13.02.07

37

Viktige problemstillinger

- Hvordan er verdiskapningen av norske fiskeressurser fordelt på ulike fiskeslag og båtgrupper?
- Hvordan blir verdiskapningen fordelt på de ulike interessegruppene; arbeid, eiere og kapital?
- Rapport
  - under publisering skrevet sammen med kollega Terje Vassdal.
  - Data: Budsjettnemda for fiskerinæringen 1999-2004 (arbeidsrapport ligger på www.fishmarketing.com)

T. Trondsen 13.02.07

38

Vessel	Catch/ Man- year	Catch values	Operati ng costs*	Sales values	Value adding (VA)**			
	Tons	Mill NOK	NOK/ kg	NOK/ kg	Mill NOK	NOK/ kg catch	Per sales NOK	NOK/ man- year
Coast 8-13m	46	707	3,94	9,15	402	5,21	57 %	239
Coast 13-21m	97	925	2,76	6,15	509	3,38	55 %	330
Coast 21-28m	186	777	2,08	4,09	381	2,01	49 %	373
Longline/net>28m	61	838	6,42	11,52	371	5,09	44 %	310
Trawlers, small, Whitefish	109	435	5,02	7,86	157	2,83	36 %	308
Trawlers. Round whitefish	103	618	5,27	8,80	248	3,53	40 %	364
Trawlers. Factory whitefish	93	695	5,89	9,26	253	3,37	36 %	315
Trawlers. Industrial fish	813	379	0,81	1,22	128	0,41	34 %	337
Purse seiners	573	1 054	1,28	2,82	573	1,53	54 %	879
Purse seiners/pelagic trawl	1184	1 638	0,82	1,68	840	0,86	51 %	1016
All	253	8 065	1,79	3,43	3 862	1,64	48 %	416
Coast<28m	98	2 409	2,67	5,77	1 293	3,09	54 %	304
Deep-sea >28m	383	5 656	1,60	2,92	2 569	1,33	45 %	509

Nøkkeltall for verdiskapning i den norske fiskeflåten 1999-2004.

* Variable operating costs + depreciation =

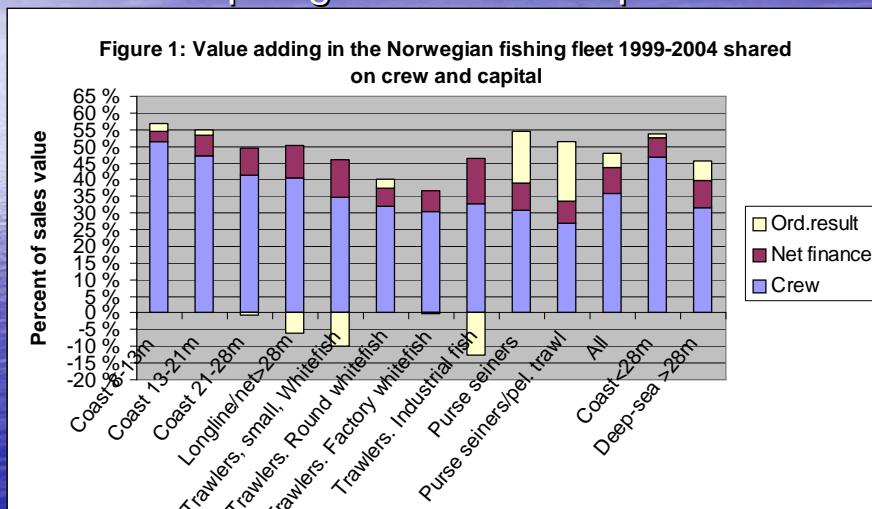
Catch value - value adding of salaries and capital

** Includes fishers share of total sales value, fixed salaries and net interest cost

T. Trondsen 13.02.07

39

Øker verdiskapningen **per salgskrone** med
båtstørrelsen? **Nei!**
Øker verdiskapningen med mer kapitalbruk? **Nei!**

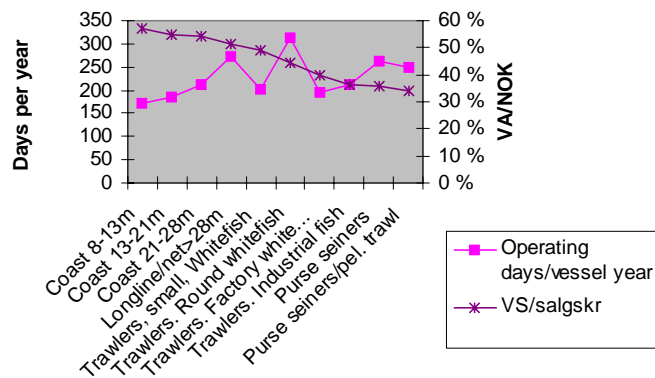

T. Trondsen 13.02.07

40

Økes verdiskapningen **per salgskrone** med økende driftsdøgn per fartøy? **Nei!**

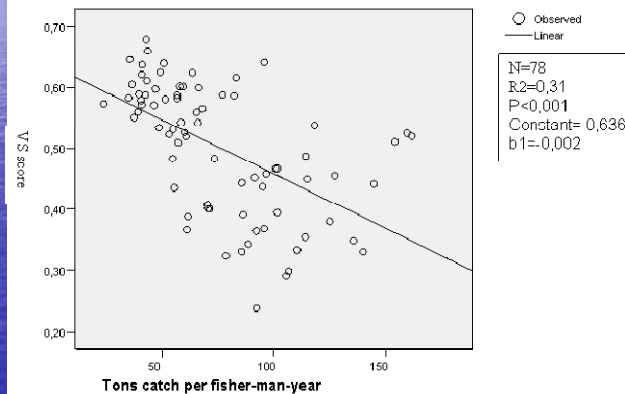
Figure 2: Value adding and operating days in the Norwegian fishing fleet 1999-2004. (Corr. -0,40).

41

Økes verdiskapningen **per salgskrone** med økende fangst hvitfisk per fiskerårsverk? **Nei!**

Figure 3. Value adding (VA) score of white fish fleet after yearly average catch in tons 1999-2004.

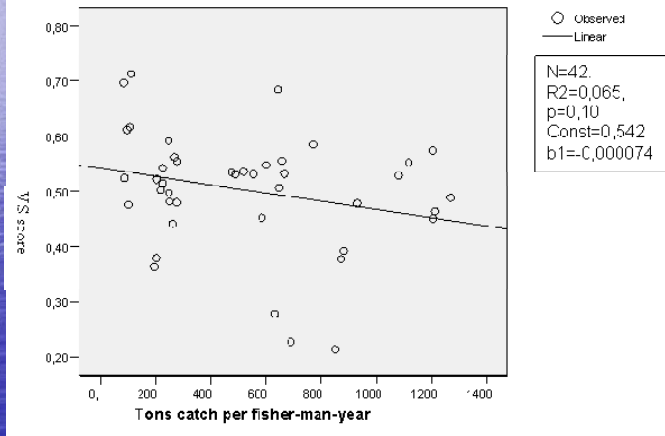

42

Øker verdiskapningen **per salgskrone** med økende fangst pelagisk per fiskerårsverk?

Nei!

Figure 4: Value adding (VA) score of pelagic fish fleet after yearly average catch tons 1999-2004.

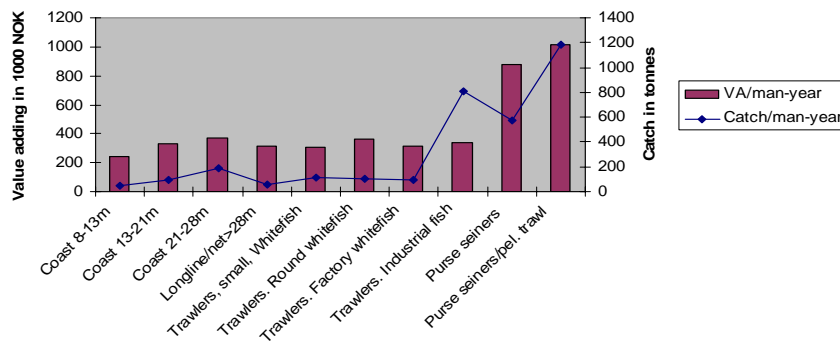

T. Trondsen 13.02.07

43

Øker verdiskapningen **per fiskerårsverk** ved økende fangst i tonn per årsverk? **JAI**

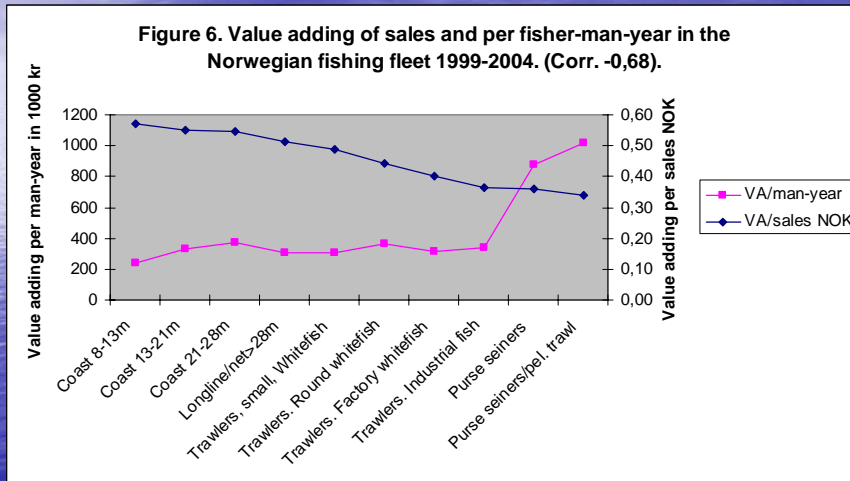
Figure 5. Value adding of catch per fisher-man-year in the Norwegian fishing fleet 1999-2004. (Corr. 0,79).

T. Trondsen 13.02.07

44

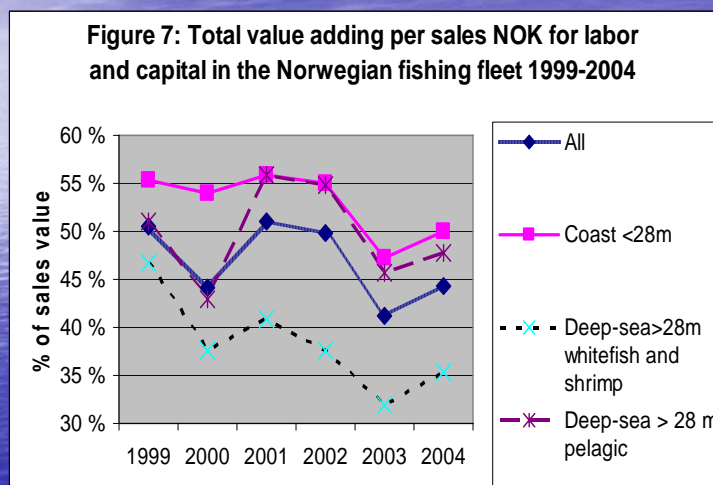
Øker verdiskapning **per salgskrone** med økende verdiskapning per fiskerårsverk? **Nei!**

T. Trondsen 13.02.07

45

Er verdiskapningsfunnene stabil over tid? **Ja!**

T. Trondsen 13.02.07

46

Tentative konklusjoner

(ikke tatt hensyn til verdiskapning i foredling og eksport)

- Verdiskapning i fiskeflåten av begrensede kvoter er høyere for de minste norske kystfartøyene som også gir høyere sysselsetting enn havfiskeflåten
  - Gitt: Reguleringsregime og fangstforhold 1999-2004
- Årsaker
  - Høyere gjennomsnittlige priser
    - Stor fisk, mer fersk fisk, mer verdier fra hvert fangstkilo (bi-produkter)
  - Lavere kostnader
    - Billigere å vente på fisk i stim enn å søke og fange fisk som står spredt.
    - Mindre investeringer i kystfiske for dagsturer enn for havfiskefartøy med lengre turlengde (fiskebåt som bosted).

T. Trondsen 13.02.07

47

Tentative konklusjoner

- MEN: Fiskerlønningene er høyest for havfiskeflåten
  - Myndighetene kompenserer lavere verdiskapning med høyere kvote per fiskerårsverk!
- Kapitalavkastningen størst for de største pelagiske havfiskefartøyene
  - Fartøygruppe beskyttet med høye lisenskostnader som inngangsbarriere for nykommere.

T. Trondsen 13.02.07

48